

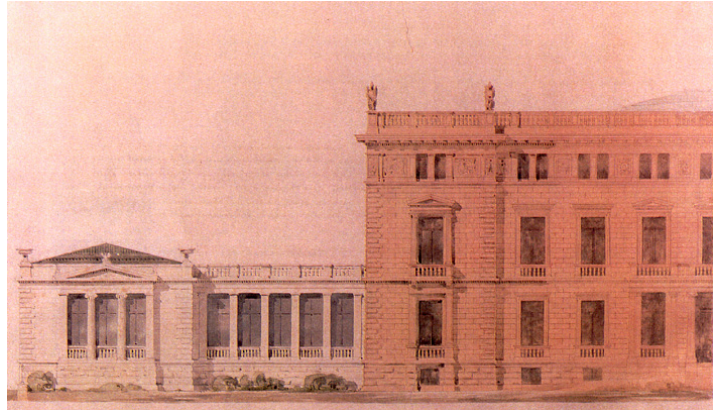
#Θ. 028 / ελληνική τέχνη 188 και 198 αιώνα

7ο μάθημα: Ο Νεοκλασικισμός στην Ελλάδα, το Σχολείο των Τεχνών και οι Έλληνες ζωγράφοι της Διασποράς

Το έβδομο μάθημα διαιρείται σε τρεις βασικές θεματικές ενότητες: Στην πρώτη θα γίνει προσπάθεια να διερευνηθούν οι **συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων στη νέα πρωτεύουσα του Ελληνικού Κράτους** και να διερευνηθούν οι όροι της **κοινωνικής διαστρωμάτωσης και οι καλλιτεχνικές προτεραιότητες κατά την οθωνική περίοδο**. Έμφαση θα δοθεί στις προσπάθειες εφαρμογής ενός

σύγχρονου με την εποχή **πολεοδομικού σχεδίου** στην πόλη των Αθηνών, ενώ θα διαγραφεί σε αδρές γραμμές ένα χρονολόγιο ανέγερσης των σημαντικότερων νέων δημόσιων και ιδιωτικών κτηρίων της πρωτεύουσας. Στη δεύτερη ενότητα, που λειτουργεί σαν συνέχεια της πρώτης, θα διερευνηθούν οι ιδεολογικοί και καλλιτεχνικοί προσανατολισμοί προς το ύφος του **Νεοκλασικισμού και του Ρομαντισμού** στην τέχνη της εποχής, αλλά και στα προγράμματα διδασκαλίας του **Σχολείου των Τεχνών**, του οποίου η ιστορική διαδρομή και οι προτεραιότητες θα εξεταστούν με προσοχή. Τέλος η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει την εξέταση τριών φαινομενικά ασύνδετων μεταξύ τους ζωγράφων, του **Σταματίου Βούλγαρη**, του **Λουδοβίκου Θείρσιου** και του **Θεόδωρου Βρυζάκη**, προκειμένου να δοθεί μια εντύπωση των καλλιτεχνικών προτεραιοτήτων ζωγράφων διαφορετικών προσανατολισμών, που γαλουχήθηκαν στο εξωτερικό και μετακένωσαν τις ευρωπαϊκές καλλιτεχνικές ιδέες στην ελληνική ζωγραφική με τον δικό τους ξεχωριστό τρόπο.

καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες, πολεοδόμοι

- **Σταμάτης Κλεάνθης** (182-1862)
- **Εντουαρτ Σάουμπερτ** [γερμ. Eduard Schaubert] (1804 - 1860)
- **Λέο φον Κλέντσε** [γερμ. Leo von Klenze, 1784-1864]
- **Φρίντριχ φον Γκέρτνερ** (γερμ. Friedrich Wilhelm von Gärtner], (1791-1847)
- **Λούντβιχ φαν Σβαντχάλερ** [Ludwig Michael Schwanthaler] (1802-1848)
- **Χανς Κρίστιαν Χάνσεν** [Hans Christian Hansen] (1803- 1883)

- **Θεόφιλος Χάνσεν** (Theophil Edvard Freiherr von Hansen) (1813 - 1891)
- **Κάρλ Ραλ** [Carl Rahl], (1812 – 1865)
- **Κρίστιαν Γκρίπενκερλ** [Christian Griepenkerl] (1839 – 1912)
- **Λύσανδρος Καυταντζόγλου** (1811 - 5 Οκτωβρίου 1885)
- **Φρανσουά Μπουλανζέ** (François Boulanger) (1807-1875)
- **Πιερ Μπονιρότ** [Pierre Bonirote] (1811 – 1891)
- **Παναγής Κάλκος** (1818 - 1875)
- **Λύντβιχ Λάνγκε** [Ludwig Lange] (1808 - 1868)
- **Λουδοβίκος Θείρσιος** [Ludwig Thiersch] (1825-1909)
- **Ερνέστος Τσίλλερ** [Ernst Moritz Theodor Ziller] (1837 - 1923)
- **Αγαθάγγελος Τριανταφύλλου** (π. 1786-1872)
- **Γρηγόριος Παπαδόπουλος** (1819 - 1873)
- **Σταμάτης Βούλγαρης** (1774 - 1842)
- **Θεόδωρος Π. Βρυζάκης** (1814 – 1878)

ενδεικτική βιβλιογραφία

Γενικά εγχειρίδια

- ✦ Γιοφύλλης, Φ. (1962). Ιστορία της νεοελληνικής τέχνης: (ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτηριστικής, αρχιτεκτονικής και διακοσμητικής) : 1821-1941. Αθήνα: Το Ελληνικό Βιβλίο.
- ✦ Κωτίδης, Α. (1995). Ζωγραφική 19ου αιώνα. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- ✦ Λυδάκης, Σ. (1988). Οι Έλληνες ζωγράφοι. Αθήνα: Μέλισσα.τ. 3. Η ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής (16ος-20ος αιώνας).
- ✦ Σπητέρης, Τ. Π. (1979). Τρεις αιώνες νεοελληνικής τέχνης, 1660-1967. [Αθήνα]: Εκδοτ. Οργανισμός Πάπυρος.

Εξειδικευμένα έργα

- Εθνική Πινακοθήκη, Μ. Α. Σ., Κασιμάτη, Μ. Ζ., & Ελλάδα. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (2010). *Ερνέστος Τσίλλερ: αρχιτέκτων (1837-1923)* :: Αθήνα: Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου.
- Βρατσκίδου Ε., "Αρχαιολογία και ιστορία της τέχνης στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα: η διδασκαλία του Γρηγόριου Παπαδόπουλου και του Στυλιανού Κωνσταντινίδη στο Σχολείο των Τεχνών", *Ιστορία της Τέχνης 1: Δεκέμβριος 2013*, σ. 10-45, και 3: Χειμώνας 2014-2015, σ. 39-68.
- Κασιμάτη, Μ. Ζ. (2000). *Αθήνα-Μόναχο: τέχνη και πολιτισμός στη νέα Ελλάδα*. Αθήνα: Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.
- Καυταντζόγλου, Λ., & Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής. (1996). *Λύσανδρος Καυταντζόγλου =: Lysandros Kaftantzoglou*. [Αθήνα]: Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής.
- Κολώνας, Β. Σ. (2005). *Έλληνες αρχιτέκτονες στην Οθωμανική αυτοκρατορία, 19ος -20ος αιώνας*. Αθήνα: Ολκός.

- Μπαδήμα-Φουντουλάκη, Ό. (2001). *Σταμάτης Κλεάνθης, 1802-1862: αρχιτέκτων, επιχειρηματίας, οραματιστής*. Αθήνα: Δήμος Αθηναίων και Βελβεντού.
- Μπίρης, Μ., & Καρδαμίτση-Αδάμη, Μ. (2001). *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*. Αθήνα: Μέλισσα.
- Μυκονιάτης, Η. Γ. (1979). *Το εικοσιένα στη ζωγραφική: συμβολή στη μελέτη της εικονογραφίας του αγώνα*.
- Μυκονιάτης, Η. Γ. (1980). *Οι εικόνες του Θ. Π. Βρυζάκη στην ελληνορθόδοξη εκκλησία του Manchester*. Θεσσαλονίκη: [χ.ό.].
- Μυλωνάς, Π. Μ. (1974). *Αρχιτεκτονικός κλασικισμός στην Ελλάδα: η ιστορική και αισθητική σημασία του*. Παρίσι, Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία.
- Musée du Louvre, Εθνική Πινακοθήκη, Μ. Α. Σ., & Fundacao Calouste Gulbenkian. (2009). *Le gout a la Grecque: όταν η Ελλάδα έγινε μόδα : η γέννηση του Νεοκλασικισμού στη γαλλική τέχνη, αριστουργήματα από το Μουσείο του Λούβρου*. Αθήνα: Εθνική Πινακοθήκη, Μουσείο Αλέξανδρου Σούτζου.
- Πουλημένος, Γ. Α. (2006). *Από τον Χριστιανικό Παρθενώνα στον Λύσανδρο Καυταντζόγλου* (1η έκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Διήγηση.
- Σαραφιανός, Α. (2003). «Διασπορά και Εθνικές Ιστορίες της Τέχνης: Ο Θεόδωρος Βρυζάκης και ο Ελληνικός Ναός στο Μάντσεστερ» στο *Ιστορία της Τέχνης στην Ελλάδα*, επιμ. Νίκος Χατζηνικολάου και Ευγένιος Μαθιόπουλος (Ηράκλειο: ΠΕΚ, 2003), 497-539.
- Φιλιππίδης, Δ., & Καυταντζόγλου, Λ. (1995). *Η ζωή και το έργο του αρχιτέκτονα Λύσανδρου Καυταντζόγλου, 1811-1885: το ιστορικό αποτύπωμα ως οδηγός συνεκδοχικών παρεμβάσεων και διαμεσολαβήσεων με το παρόν*. Αθήνα: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ.
- Φιλιππίδης, Δ. (1984). *Νεοελληνική αρχιτεκτονική: αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη, 1830-1980, σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας*. Αθήνα: Εκδοτ. Οίκος "Μέλισσα".
- Φιλιππίδης, Δ., Attali, E., & Γερόλυμπος, Γ. (2007). *Νεοκλασικές πόλεις στην Ελλάδα, 1830-1920*. Αθήνα: Μέλισσα.

Παράλληλα κείμενα

« Τινά περί Αθηνών »
 Αθηνά
 286/30-10-1835

«Η μητρόπολις της Ελλάδος κτίζεται ολονέν και συνοικίζεται. Πολλοί Έλληνες και ουκ ολίγοι ξένοι κτίζουν καθ' εκάστην καλὰς οικίας' άρχισαν τώρα και οι Πρέσβεις να οικοδομούν. Η Κυβέρνησις κτίζει στρατώνα, νομισματοκοπείον, τυπογραφείον. Έκτισεν εις καλήν θέσιν και ο διδάσκαλος Βάμβας ωραίαν οικίαν, ο κοσμών την Ερμούπολιν δια της παρουσίας και των μαθημάτων του και άλλοι. Αλλά πού είναι η καθαριότης και η ευπρέπεια της μητροπόλεως; Εδώ εκτός της Δημαρχίας διοικούν και αι Γραμματεΐαι, η Νομαρχία, ο Φρούραχος, οι μηχανικοί, οι χωροφύλακες και όλοι εν ενί λόγω οι βασιλεύοντες εν ονόματι του Βασιλέως, δια

τούτο ίσως ουδέν κατωρθούται. Η δημοτική αρχή και εξαιρέτως ο Δήμαρχος φαίνεται άνθρωπος ζηλωτής των κοινών καλών' επιμελής, ανεπίληπτος' γράφει, προβάλλει καθ' εκάστην χίλια πράγματα, ως λέγεται, πλην οι Κυβερνώντες θέλουν όλα τα καλά χωρίς να τα βοηθούν και να τα προστατεύουν. Δια τας μεγάλας χρείας και τον ευτρεπισμόν της μητροπόλεως η δημοτική Αρχή χρειάζεται πολλά μέσα, αι δε Γραμματεΐαι δεν αφίνουν εις τον Δήμον ουδέ αυτήν την φυσικήν και δικαιοματικήν περιουσίαν του. Έπρεπε κατά την γνώμην μου, προνοούσα περί τούτων η Κυβέρνησις να παραχωρήση εις τον δήμον όλα τα εν τη πόλει εθνικά κτήματα ή άλλα δημόσια ωφελήματα, και όμως αι Γραμματεΐαι φιλονεικούν ακόμη δια τας εκκλησίας. Μήπως νομίζουν, ότι έκτισαν και τας Εκκλησίας οι Τούρκοι; ή ότι ευτρεπίζεται και συσταίνεται η μητρόπολις απλώς με τας συχνάς και ωραίας διαταγάς των; Δεν ακούουν καν, ότι ο λαός γογγύζει δια τας Εκκλησίας, ότι γίνονται δρόμοι και απόπατοι; Δεν ήτο φρονιμότερον να παραιτήσουν αυτό το σκάνδαλον εις την διάθεσιν της δημοτικής Αρχής; Αλλά ποιος άλλος εδώ παρά τον νέον Βασιλέα και τον γέροντα λαόν είναι ος τις να γνωρίση τα φρόνιμα και τα δίκαια!

Τι σχέδια; Τι πράγματα μας έκαμαν και οι Βαυαροί μηχανικοί! Τον Θεόδωρον Βαλλιάνον, παλαιόν και Έλληνα μηχανικόν, του οποίου η εμπειρία εδείχθη εις πολλάς περιστάσεις αποπέμπομεν ως πρόξενον εις την θεσσαλονίκην. Άλλους Έλληνας μηχανικούς δεν θέλομεν ποτέ ν' ακούσωμεν, δια να μη φαίνεται ότι κάμνουν οι Έλληνες τίποτε εις την πατρίδα των. Τα Βαυαρικά σχέδια έκαμαν όλας τας οικοδομάς της άνω και κάτω πόλεως οξυγώνους, πολυγώνους, σαθράς και ακρωτηριασμένας, καθώς άφησαν και τας οδούς' ήγουν εχάλασαν διά να χαλάσουν. Αν ζητήσης λόγον εις τα σχέδια ταύτα, ουκ αν λάβοις παρά του μη έχοντος' επί της κεφαλής σου μανθάνει την τέχνην ο ξυριστής.

*Ι. Χαλκιοπούλου «Βαυαροκρατία και Ελλάς ή πώς επαιδαγωγήθη η Ελλάς και πώς έπρεπε να παιδαγωγήθη»
Εβδομάς
17/28 Απριλίου 1890 σ. 4 - 5*

Εν Βαυαρία εισέτι ευρισκόμενοι, και εν πληρεστάτη αγνοία όντες της εθνικής ημών καταστάσεως, ήρχισαν εκείθεν να νομοθετώσι δια την Ελλάδα, τούτέστιν ήρχισαν να κατασκευάζωσιν υποδήματα δια πόδας, τους οποίους δεν είχαν πρότερον μετρήση. Μας εφόρεσαν λοιπόν αυτά, μετά κόπου μεν πολλού εκ μέρους των, μετά πόνου δε οδηνηρού εκ μέρους ημών. [...] Οι βαυαροί ενόμισαν, ότι πρόκειται ν' αναθρέψωσι μειράκιον κακοσυνηθισμένον, και δεν εσυλλογίσθησαν, ότι ώφειλον να τακτοποιήσωσι πολιτείαν ανθρώπων, έχόντων είκοσι και πέντε τουλάχιστον αιώνων γνωστόν εθνικόν βίον, πλήρη δόξης και αναμνήσεων, πληρέστερον δε παθημάτων και συμφορών, καθ' άς εδοκιμάσθη η ελληνική αρετή' ουδ' ηθέλησαν να ενθυμηθώσιν, ότι τα παθήματα

και αι συμφοραί, εις όλα τα έθνη και μάλιστα το ελληνικόν, υπήρξαν πάντοτε μεγίστης σοφίας διδάγματα, εκ των οποίων η Ελλάς ωφελήθη πολλάκις, ως ηδυνήθη ν' αποδείξη τούτο και προς αυτούς τους ιδίους βαυαρούς, εν βραχυτάτω χρονικώ διαστήματι. Εκ των πρώτων σφαλμάτων των βαυαρών ήσαν και ταύτα, ένεκα δε αυτών, εισήλθον αμέσως εις οδόν σκολιάν. Υπέλαβον την τουρκικήν δουλείαν, ως αφήσασαν ρύπους εφ' ημάς ανεξιτήλους, τοσούτω δε παράτοποι ήσαν αι περί ημών κρίσεις των, ώστε και αυτάς τας προπατορικής κλίσεις και διαθέσεις μας και αυτάς τας πατρογονικής και παραδόξους έξεις μας και αυτά τα πανάρχαια ήθη και έθιμά μας, ως λείψανα της τουρκικής δουλείας τα ενόμιζον και ουδέν τούτων εσεβάσθησαν, διότι ήθελον, ουχί να διασκευάσωσιν επί το βέλτιον και να διαφωτίσωσι το έθνος, αλλά να το αναπλάσωσι και να το μετουσιώσωσι, κατά το δοκούν αυτοίς, και δια τούτο επροσπάθησαν και αυτήν ακόμη την νεωτέραν ιστορίαν του να διαστρέψωσι και την αξίαν αυτής να εξευτελίσωσιν. Ως να μην ήσαν δε γερμανοί, παθαινόμενοι υπέρ του ελληνισμού, ψυχρόν το όμμα ητένιζον επί των αθανάτων έργων της προγονικής ημών καλλιτεχνίας και ανευλαβώς προς αυτά εφέροντο, και λόγοι βλάσφημοι και απρεπείς εκ της πανεπιστημιακής έδρας υπό ξένων καθηγητών ηκούσθησαν. Σφάλμα τούτο μέγιστον, διότι ο κρατών χώρας ελληνικής, δια ν' αγαπήση αυτήν, πρέπει πρωτίστως να αισθάνηται περιπαθή και ευλαβή προς τα αρχαία θαυμασμόν, διότι τα αρχαία ταύτα είνε δόξα εθνική, άφθαρτος και παγκόσμιος, αβελτηρίαν δε και ασύγγνωστον ύβριν υπολαμβάνει το έθνος την απέναντι αυτών απάθειαν και την περί την διάσωσιν και διατήρησιν αυτών αναληγσίαν. Οι βαυαροί αντιβασιλείς ήλθον προκατειλημμένοι ότι η τουρκική δουλεία εξηχρείωσεν ημάς τελείως, και εξήλειψεν αφ' ημών ουχί μόνον τον εθνισμόν, αλλά και παν ίχνος ανθρωπισμού.

*[Σχολιασμός του εκφώνηθέντος λόγου στο Πολυτεχνείο το 1845]
Αθήνα*

1242/12-8-1845

«Την 22 Ιουλίου έγεινεν εν τω Β. Πολυτεχνείω η τελετή της ενάρξεως της εκθέσεως των κατά το παρόν έτος εκποιηθέντων καλλιτεχνημάτων' η δε μέρα αύτη ήτο χαρμόσυνος, ού μόνον διότι είναι ο μόνος των τεχνών αγών και εορτή προς άμιλλαν των καλών, αλλά μάλιστα δια την μεγάλην πρόοδον, την οποίαν πας τις, παραβάλλων την πέρυσι του καταστήματος και της εκθέσεως κατάστασιν προς την παρούσαν, ευκόλως δύναται να πληροφορηθή. Την τελετήν δε ταύτην σεμνοτέραν κατέστησεν η παρουσία της Α. Μ. του Πρωθυπουργού, των Πρέσβων της Γαλλίας, Αυστρίας και Ισπανίας, και πολλών άλλων επισήμων ανδρών, οίτινες ήλθον να εμψυχώσωσι τον αγώνα. Ο Κ. Γρ. Παππαδόπουλος, καθηγητής της καθολικής ιστορίας εν τω Γυμνασίω και της ιστορίας των εικαστικών τεχνών εν τω Πολυτεχνείω, εξεφώνησε λόγον ανάλογον προς τε το Ελληνικόν Πολυτεχνείον και την Ελληνικήν τέχνην εν γένει. Εις μεν το πρώτον μέρος απέδειξεν, ότι και αυτός ο καλλιτεχνικός της Ελλάδος βίος, εν μέσω

τοσούτων μεταβολών, διέμεινεν αδιάκοπος· διότι η βυζαντινή τέχνη προς την αρχαίαν ερρύθμιζε τους εαυτής τύπους, ως γίνεται γνωστόν και εξ αυτών των εν ταις παλαιαίς εκκλησίαις τοιχογραφημάτων, τα οποία προϋποθέτουσι κάλλιστά τινα πρωτότυπα απολεσθέντα ή άγνωστα· ότι μετά την δουλειάν αι τέχναι κατέφυγον εις τα μοναστήρια και ιδίως εις τα του Άθωνος, εν ω κατά την εσπερίαν Ευρώπην και η Ελλάς έτρεφε τεχνίτας λόγου αξίους· ότι ου μόνον τα λείψανα της πατρώας καλλιτεχνίας διέσωσε το έθνος, αλλά και πολλάς υπηρετικάς του βίου τέχνας ευδοκίμως εξήσκει. Εις μεν την Ήπειρον κατεσκεύαζον το Σαβάτιον και θαυμασίως εσφυρηλάτουν τον σίδηρον· εις δε την Θεσσαλίαν και Μακεδονίαν κατεσκεύαζον νακτά πωλούμενα και εν Αυστρία, υφάσματα εισαγόμενα εις Ουγγαρίαν· ενησχολούντο εις την βαφικήν την βαμβακίαν, την οποίαν εδίδαξαν εις τους Ευρωπαίους, εις την ιστουργίαν, εις την οποίαν υπέρ την κάτω Αυστρίαν ευδοκίμουν. Εις δε την Χίον κατεσκεύαζον τα μετάξινα εκείνα υφάσματα· εις δε την Κωνσταντινούπολιν τους λαμπρούς εκείνους επιταφίους κτλ. Εν δε τη νυν ελευθέρα Ελλάδι, αν και δεν υπήρχε βιομηχανία, ου μόνον τα ποικίλματα διέμειναν γνήσια Ελληνικά, αλλά και τα κεραμοπλαστικά σκεύη διαπλάττονται κατά τους αρχαίους τύπους. Εις το δεύτερον μέρος απέδειξε την ανάγκην του Πολυτεχνείου και αίτια, δια τα οποία δεν είχε προοδεύσει και τας επενεχθείσας υπό της κυβερνήσεως βελτιώσεις. Εις δε το τρίτον εξέθεσε το πρόγραμμα της σχολής. Αφού δε απέδειξεν, ότι ο αριθμός των ήδη φοιτώντων είναι διπλάσιος του μεγαλητέρου των προτέρων ετών, ωμίλησεν ειδικώς περί εκάστου των παραδοθέντων μαθημάτων, εκθέτων την κατάστασιν αυτών και μετά παρηρησίας δεικνύων τας ελλείψεις του καταστήματος και προσκαλών την Κυβέρνησιν ν' αναπληρώση αυτάς· ετελείωσε δε το μέρος τούτο προσκαλών και την ήδη συνισταμένην εταιρείαν των καλών τεχνών να βοηθήση την Κυβέρνησιν εις το να τελειοποιήση το κατάστημα, και αποδεικνύων το άτοπον της συστάσεως δευτέρας καλλιτεχνικής Σχολής, εν ω η παρούσα τοσαύτας ανάγκας, έχει και εν ω και εν αυταίς ταις μεγάλαις πρωτευσούσαις δύο σχολαί τεχνών δεν διατηρούνται. Εις δε το τέταρτον μέρος ωμίλησε περί της παρούσης εκθέσεως και περί των συναγωνισμών· και τέλος εις τον επίλογον ανέφερε τα γενόμενα δωρήματα και υπέδειξε τον εν Ελλάδι προορισμόν των καλών τεχνών. Η Αυτού Μεγαλειότης, αφού ηρεύνησε τα περί της ύλης του λόγου τούτου, όστις εφάνη εις αυτήν πολλά περίεργος, έδειξεν εις τον εκφωνήσαντα την ευχαρίστησιν Αυτής και εζήτησε αντίτυπον αυτού. Ακολούθως δε επεσκέφθη μετά πολλής ευμενείας τα εκτεθειμένα των ποιημάτων, παρετήρησεν αυτά επιμελώς, ηρώτησε περί των αριστευσάντων και επήνεσεν αυτούς· περιελθούσα δε και τας λοιπάς αιθούσας, οδηγούντος του διευθυντού και των διδασκάλων, επεσκέφθη και τα έργα της πλαστικής επιπλοποιίας κτλ. και αφ ού έδειξεν την ιδιαιτέραν Αυτής ευχαρίστησιν προς τον διευθυντήν, δια την μεγάλην του καταστήματος πρόοδον, αναχωρούσα ηθέλησε να δώση, ιδιαίτερον δείγμα της φιλοτεχνίας της, διατάπτουσα να δοθώσιν υποτροφίαί, ου μόνον εις τους αριστεύσαντας, αλλά και τους ενδεεστέρους των επιλαχόντων· ο δε κύριος Πρωθυπουργός έδωσε παραγγελίας επίπλων, προς

εμπύχωσιν των τεχνιτών, ως και ο κύριος Διοικητής. Εκτός της εκθέσεως, ήτις διαρκεί μέχρι 10 του ερχομένου μηνός από 9-12 π.μ. και από 3-6 μ.μ. θέλει γείνει η απονομή των βραβείων, κατά τους γενομένους συναγωνισμούς. Οι κατά την παρούσαν δε περίοδον συναγωνισθέντες είναι 29 τον αριθμόν, ως έπεται. [...]»

«Πολυτεχνικόν σχολείον»

Εξνοφύλαξ

4-9-1862

«Πολλά εγράφησαν και εδημοσιεύθησαν κατά καιρούς εναντίον της διευθύνσεως του ημετέρου πολυτεχνείου, και σήμερον εν Αθήναις πάντες είναι πεπεισμένοι ότι το κατάστημα τούτο ουχί μόνον δεν προοδεύει, αλλ' απεναντίας οπισθοδρομεί μεγάλοις βήμασι. Και πώς άλλως δύναται να είναι αφού ο κ. διευθυντής θεωρεί καταλλήλους καθηγητάς, ουχί τους ικανούς εις το έργον των, ουχί τους δυναμένους να διδάξωσιν επωφελώς τους μαθητάς, αλλά μόνους τους φίλους του και τους λατρεύοντας άνευ επιφυλάξεως τας καλλιτεχνικάς γνώσεις τους. Το καθ' ημάς, προς απόδειξιν των λόγων μας, αρκούμεθα έν μόνον γεγονός ν' αναφέρωμεν ου τελευταίον ελάβομεν τυχαίως γνώσιν. Εις το πολυτεχνικόν σχολείον παραδίδεται όμοια με τ' άλλα μαθήματα και η ξυλογραφία. Η τέχνη αύτη συνίσταται εις το να χαράττη ο ξυλογράφος επί ξύλου την εικόνα, ήτις μέλλει μετά ταύτα να εκτυπωθή επί χάρτου. Το μάθημα τούτο, ως και την χαλκογραφίαν, διδάσκει ο ιερεύς Αγαθάγγελος, όστις ομολογουμένως ούτε εσπούδασεν ούτε γινώσκει το παραμικρόν εκ των τεχνών αυτών. Ο ιερεύς ούτος επιτυγχάνει κυρίως εις άλλην τέχνην, και αυτή είναι η ξυλογλυπτική, όλως διάφορος της ξυλογραφίας' εργάζεται δηλαδή επί του ξύλου μικροσκοπικά ανάγλυφα, τα οποία δια την λεπτότητά των μόνον είναι περισπούδαστα, και αληθώς εις την Ευρώπην, όπου σπανίως βλέπουσι τοιαύτα έργα, εθαυμάσθησαν πολλάκις. Αν τοιαύτην τέχνην εδίδασκεν ο ρηθείς ιερεύς, ουδείς εδικαιούτο να μεμφθή την διατήρησίν του. Αλλά δεν έχει ούτω το πράγμα. Ο ιερεύς Αγαθάγγελος αγνοεί εντελώς την ξυλογραφίαν, την οποίαν ανεδέχθη να διδάξη, και όμως ενώ υπάρχει ο κ. Σκιαδόπουλος, ο σταλείς επίτηδες εις Παρισίους όπως σπουδάση αποκλειστικώς την τέχνην αυτήν, και διδάξη ακολούθως αυτήν εις την Ελλάδα και ενώ τας προτάσεις του εμπείρου τούτου ξυλογράφου παρεδέχθη και αυτός ο πρωθυπουργός, ο κ. διευθυντής αποποιείται να τον δεχθή, παρεμβάλλων ως αιτιάσεις, ότι ο κ. Σκιαδόπουλος είναι ένας αγύρτης, δημοκόπος και θ' αναστατώση το σχολείον, απειλεί δε μάλιστα, ότι προτιμά να δώση την παραίτησίν του μάλλον, ή ν' αντικαταστήση δι' αυτού τον Αγαθάγγελον. Εις δε τους μαθητάς, οίτινες παραπονούμενοι προς αυτόν τω εξέθεσαν την ανικανότητα του διδασκάλου των και επομένως την αντικατάστασίν του δι' άλλου, τι φαντάζεται ο αναγνώστης ότι απήντησεν; Τους επαρηγόρησεν ειπών, ότι η πρόοδος των είναι αρκετή, αν δ' αυτοί την αρνώνται, τούτο πράττουσιν ένεκα υπερβολικής μετριοφροσύνης. Ίσως είπη ημίν ο κ. Διευθυντής, ότι θεωρεί άτοπον να παύση αρχαίον διδάσκαλον άνευ αιτίας τινός' αλλ' άρά γε,

δια τούτο πρέπει να μένωσι τυφλοί οι μαθηταί του πολυτεχνείου αιωνίως; Το έθνος, το οποίον πληρώνει τόσους και τόσους καθηγητάς, δεν είχε βεβαίως κατά νούν την ωφέλειαν αυτών, αλλά το συμφέρον και την πρόοδον της σπουδαζούσης νεολαίας. Και όμως οι πολλοί αποδίδουσιν αλλαχού το αίτιον της τοιαύτης του διευθυντού κ. Καυταντζόγλου υπερβολικής δικαιοσύνης. Αι κακαί γλώσσαι λέγουσιν, ότι ο κ. διευθυντής αρέσκειται να διευθύνη το Πολυτεχνείον ως ένας φρόνιμος οικονόμος διευθύνει την πειθήνιον οικογένειάν του, δηλ. ότι επιθυμεί να έχη υπό την διεύθυνσίν του καθηγητάς ανικάνους, οίτινες να εξαρτώνται πληρέστερον απ' αυτού, και να θεωρώσι την εις την θέσιν διατήρησίν των ως συγκατάβασιν του κ. διευθυντού. Αναμφιβόλως διά του Μακιαβελλικού τούτου φόνου η αρμονία μεταξύ καθηγητών και διευθυντού επιτυγχάνεται, αλλ' η πρόοδος των μαθητών βεβαιότατα εμποδίζεται. Αϊ, κύριε διευθυντά μη στοχάζεσθε, ότι το έθνος εξοδεύει τόσα χρήματα δια ν' απαγγέλητε σεις ένα λόγον κατ' έτος, δια του οποίου διηγήσθε τας κατά γεωμετρικόν λόγον προόδους των μαθητών σας; Ο κόσμος βλέπει και παρατηρεί τα έργα των, και εκ τούτων κρίνει περί της ικανότητος και δραστηριότητός σας. Ίσως ο κ. διευθυντής αποδώσῃ, κατά την συνήθειαν, τους λόγους μας εις φθόνον ή εις άλλο τι κατ' αυτού πάθος. Αλλ' ημείς τον διαβεβαιούμεν, ότι όσα εγράψαμεν, και τώρα και άλλοτε, τα εγράψαμεν, μη δυνάμενοι να υποφέρωμεν την οπισθοδρόμησιν του καταστήματος εκείνου, από του οποίου ματαιώς ηλπίσαμεν να δρέψωμεν αγλαούς καρπούς.»

Χρήσιμοι σύνδεσμοι

<http://www.nhmuseum.gr/>

<http://www.nationalgallery.gr/el/>

<http://www.ebyzantinemuseum.gr/?i=bxm.el.collections>

<http://www.nationalgallery.gr/library/site/content.php>

<http://www.eie.gr/archaeologia/gr/index.aspx>

Δείτε το ντοκιμαντέο της ΕΡΤ για τον Θεόδωρο Βρυζάκη σκανάροντας τον παρακάτω σύνδεσμο:

